

lija se mora oživotvoriti. Mnogi mislijo, da je bila ona ostvarjena že v srednjem veku, ampak to je bil nasproti celemu človeštvu le poskus v malem in vrhu tega z zelo sirovim in barbarskim materialom... Šele na koncu procesa se bo vse organski združilo v eno božje kraljestvo na zemlji.“ Te velike, razsežne mere, s katerimi meri Morawski pomen in cilje krščanstva, močno spominjajo na nedosežno lepo pojmovanje krščanstva pri Chateaubriandu, ta drzni, optimistični polet duha je le last mož, ki jim je Previdnost dala pravico, da pogledajo v njene velike namere in jih pomagajo uresničevati.

Hrvaški prevod je razen nekaterih manj važnih netačnosti jako dober. Knjiga je lepo opremljena in zelo poceni. Močno bi bilo želeli, da se razširi tudi med Slovenci, dokler ne dobimo lastnega prevoda. J. K.

Prvi slovenski prevod

„Molièra“. „Archiv für slavische Philologie“ prinaša v četrtem snopiču t. l. poročilo T. Matiča o prvi slovenski predstavi Molièrovega George Dandina, ki zasluži nele pažnjo naših znanstvenikov, temuč tudi zanimanje širjega občinstva.

Fran Krst markiz Frankopan je bil s hrvaškim banom Petrom Zrinjskim zaprt na Dunaju od 17. aprila do 7. septembra l. 1670. zaradi zarote, ki sta jo bila zasnovala na Hrvaškem, ter je bil pozneje (dne 30. aprila 1671.) obglavljen v Dunajskem Novem mestu. Frankopan se je mnogo pečal s slovstvom ter je zlagal hrvaške in laške pesmi; svoje papirje je imel s seboj v zaporu, po njegovi smrti pa je prešla njegova slovstvena ostalina v državni arhiv na Dunaju, kjer se nahaja še danes. Da je to res Frankopanova zapuščina, ni nobenega dvoma, ker se nahaja sredi med pesmimi Frankopanov koncept, v katerem se pritožuje zoper način, kako postopajo z njim v zaporu. Med papirji je večina pesmi, deloma hrvaških, deloma laških, nekaj Frankopanovih, nekaj posnetih ali naravnost prepisanih. To je za nas manj važno; velezanimivo pa je, da se nahaja v drugem konvolutu Frankopanove zapuščine začetek slovenskega prevoda George Dandina, o katerem — kakor trdi Matič — ni dvomiti, da ga je napisal Frankopan.

Prva francoska izdaja te Molièrove komedije je izšla l. 1669., Frankopan pa je bil umorjen že dve leti pozneje; prevod je torej nastal med l. 1669.—1671., še za življenja Molièrovega. Matič meni, da je Frankopan zasnoval prevod l. 1670., ko se je mudil na Dunaju in preden so ga odpeljali v zapor v Dunajsko Novo mesto. Na Dunaju je imel največ priložnosti seznaniti se z novo francosko komedijo, medtem ko se je prej doma sredi med pripravami za zaroto težko

utegnil pečati z Molièrom. Pa tudi pozneje v Dunajskem Novem mestu najbrže ni več mislil na prevajanje komedij, ker so se mu zbirali nad glavo težki oblaki. Pred Frankopanom so prevajali Molièra Italijani, Holandci in Nemci, v slovanski literaturi pa je naš George Dandin prvi poskus te vrste. Nemški prevod George Dandina je izšel v Frankfurtu istega leta — 1670. — in tako nastane vprašanje, ali ni morda Frankopan prevajal iz njega. Matič primerja francoski original z obema predstavama ter dokazuje, da je Frankopan prevajal po originalnem tekstu, kar je iz primerov, ki jih navaja, docela jasno; dočim se nemški prevajavec prosto giblje, se Frankopan precej tesno oklepa francoskega besedila. — Najbolj čudno je pa, da piše Frankopan, hrvaški velikaš in pesnik, slovenski.

IZ JUBILEJSKEGA SPREVODA: GALICIJA

To se sliši tako neverjetno, da kaj lahko nastane sum, ali je prevod res Frankopanovo delo. Matič dokazuje, da je Frankopan res avtor slovenske prestave, kritiko njegovih dokazov pa prepuščamo umnemu čitatelju.

Manuskript je pisan od Frankopana samega in ni prepis že prej izgotovljenega prevoda, ker ima vse polno popravkov, ki nam kažejo, kako je prevod nastajal in dobil sedanjo obliko, ter obenem dokazujejo, da je rokopis koncept prevajavca. Da je Frankopan znal slovenski, se — po Matiču — ni čuditi: kajti ob času turških vojn je bila hrvaška aristokracija v tesni zvezi z avstrijskimi Alpskimi deželami, torej zlasti z bližnjim slovenskim ozemljem. Frankopan je imel v naših krajih posestva in je tako imel že od mladih nog priliko naučiti se slovenskega jezika. — Dasi se prevajavec trudi pisati slovenski, ga izdaja jezik, da

je Hrvat. Piše „molž“ in „muž“, „zastupite“ in „zaročiti“ ter tvori praviloma tožilnik jednine a — sklanje na u, kot: gospodičnu, dobru, pohlivnu itd. Razen tega rabi besede, ki jih slovenščina ne pozna, in oblike, ki jih ni v nobenem slovenskem narečju (baam se = bojim se).

Da je Frankopan lahko znal slovenski, je umljivo. Toda kaj ga je nagnilo, da ni pisal v svojem materinem jeziku? Matič meni, da prevajavec ni hotel dati smešne uloge prevarjenega soproga svojemu rojaku, temuč si je v ta namen izbral najbližjega soseda, Slovenca; ulogo ljubimca in zapeljivca — ta oseba še ne nastopi v fragmentu, kolikor ga nam je ohranjenega, — pa bi dobil hrvaški plemič, „žlahtan gospud s horvackega ursaga“, kakor ga imenuje Frankopan. Taka krajevna hudomušnost je vsakdanja prikazen in v starejši hrvaški književnosti jo večkrat srečujemo. Čo bi bil Frankopan mogel nadaljevati svoj prevod, bi ga bil — po Matičevem mnenju — pisal deloma gotovo tudi hrvaški, ker bi se bil ljubimec — hrvaški plemič — posluževal svojega materinega jezika. Zmes različnih jezikov in dialektov ni bila v komediji nič nenavadnega; to prikazen moremo opaziti zelo pogosto v Italiji v cinquecentu in tudi v tedanjem hrvaškem slovstvu.

Kar zadeva prestavo samo, je izdelana tako, kot so v starejših književnih dobah navadno prirejali

prevode. Tekst originala je posnet precej prosto, imena so poslovenjena s primernimi domačimi ali pa s takimi, ki že nekoliko označujejo značaj in vlogo dotične osebe v veseloigri: George Dandin se imenuje Jarne, Lubin se zove Budimoder, napihneni plemič Sotenville pa nastopa pod nemškim imenom Hozenbossler. — Ortografija fragmenta je nedosledna in zelo zmedena.

Tako poroča Matič. Kakor se vidi, zelo zanimiva starina in morda velike važnosti — toda o tem imajo drugi besedo. Podajmo le še začetek prvega prizora, da se bravci seznanijo s prevodom samim.

Jarne bogati: Ah! kar ena žena žlahtnega roda je ena kača stropovita! Le-takur mǎ ženitba more biti resna pelda vsem deželnikom, kateri se hoteru nadiči zgora svoje žlahte ino oženit, kakur sam jest sturil, z ānom gusposdičnom. Nje žlahnost je dobrǎ: le-to je viš, ino je stvar močne hvale, pa je tudi zapletena z vnogimi gorkostmi ino hudobe; ja, blagur njemu, ki se ne vplendra. Jest siromak zdaje se vučim na momu strošku ino poznajem, kakvar je žlahtnost moje gusposdinje. Nič družiga nemam kar žalost ino skrbi. Oh, Jarne, Jarne, kakur bi ti bolj bil sturil, premda maš blagu ino denarje, nikoli nikar gusposdičnu obljudit, an pǎ enu tvoje glihe dobrǎ ino pohlevnu, ka bi ti hižila ino marno poslovala! Itd. itd.

F. B.

To in ono.

Ljubljansko stenografsko društvo.

„Nijedan narod na slavenskom jugu nije se s tolike volje i ljubavi bavio stenografijom koliko slovenski.“ Tako je vzkliknil v zagrebškem „Stenografu“ leta 1901. priznani strokovnjak prof. Miholić, ko je Novakova slovenska stenografija ugledala beli dan. V teh zanosnih besedah gotovo ne iščemo pretiranega slavospeva, ako uvažujemo dejstvo, da so baš slovenski stenografi pri vseh jugoslovanskih plemenih pričeli orati ledino na stenografskem polju. Naši Vinkovići, Magdići in Bezenški ustvarili so jim stenografske prevode po Gabelsbergerjevem sestavu, kateri se je zdel slovanskim jezikom najprikladnejši.

V Hrvatih, Srbih in Bolgarih so bili koj v početku dani vsi predpogoji za uspešno širjenje stenografije; saj je narodni jezik v šoli kakor v javnosti užival vse priznanje in veljavo. V Slovincih pa tla za propevanje stenografije še danes niso ugodnejša, ker se slovenščini ne mara priznati onega ugleda in mesta, kojega bi morala zavzemati po naravnem zakonu ter narodnem pravu. — Vendar je slovenska stenografija kljub neprijaznim okoliščinam liki ponižna cvetka v skromnem zatišju bujno procvitala ter se do danes povzpela na visoko stopinjo dovršenosti, kar je v prvi vrsti zasluga v tujini bivajočih uglednih veščakov profesorjev Bezenška ter Magdiča, katerima se je kot svetel meteor na stenografskem obnebjju s svojim obsežnim strokovnim znanjem pridružil še vztrajni profesor Novak. — Poleg imenovanih so bogatili domače stenografsko slovstvo s plodovi svojega uma še pisatelj Hafner, Zupan s svojim originalnim sistemom, Tanšek in drugi. Stenografija je postala nekako domena Slovencev, radi česar se ni tolikanj čuditi, ako se najmanjši

jugoslovanski rod more ponášati z najbogatejšim stenografskim slovstvom.

Nedvojbeno pa zavzema v naši stenografski povestnici odlično mesto ljubljansko stenografsko društvo, katero se je ustanovilo l. 1863. Žal, da je moralo po komaj triletnem obstoju v veliko škodo procvitajoče stenografske vede prenehati s svojim delovanjem.

Ivan Kaprec, deželnosodni nadsvetnik v Ljubljani, je bil njegov prvi predsednik. Kot navdušen in vešč stenograf se je mnogo trudil, da bi skupno s sodobnimi stenografi priredil po Gabelsbergerjevem sistemu praktičen in rabljiv slovenski prevod. V to svrhu je priredil 7. aprila 1864. v Ljubljani predavanje pod naslovom: „Navodila, kako bi se dal Gabelsbergerjev stenografski sestav prilagoditi slovenskemu jeziku.“

Njegovo pozneje avtografirano predavanje se je tiskalo pri Blazniku v Ljubljani ter se razdelilo med člane takratnega ljubljanskega stenografskega društva. Mogoče se je še kak izvod ohranil, kar je za zgodovinski razvoj slovenske stenografije neprecenljive važnosti! Kolikor se da posneti iz obširnejšega sestavka prof. Miholića v povestnici slovenske stenografije, objavljenega leta 1903. v berlinskem „Archiv für Stenographie“, je obsegalo Kaprečevo predavanje sledeče glavne točke: 1. Ljubljansko stenografsko društvo naj si nabavi vse publikacije, ki so doslej izšle na polju slovanske stenografije, osobito dela slovanskih stenografov Hegerja (1844 in 1849), Jos. Polinskega (1861) Lj. Olewinskoga (1864), Těsnopis český (1861) ter prevodov barona Tornau in dr. Zeibiga (1863) v ruščino. — 2. Slovanski stenografski pisatelji, ki se pečajo s prevodi Gabelsbergerjevega sestava v slovanske jezike se naj naprosijo, da poročajo